

tande än Brantgärdes och att Strömberg med avseende på vetenskaplig skicklighet är överlägsen sin medsökande. Strömberg har vidare en stark meritering i fråga om att planera och leda forskning, och har i detta hänseende ett klart försteg, även om Brantgärdes insats som föreståndare för Svensk samhällsvetenskaplig datatjänst tages i beaktande vid jämförelsen. Slutligen har Strömberg mycket större erfarenhet av undervisning, undervisningsplanering och forskarhandledning än Brantgärde. Med avseende på båda bedömningsgrunderna vetenskaplig skicklighet och pedagogisk skicklighet finner jag sålunda att Strömberg måste sättas främst, med ett stort försteg framför Brantgärde.

Såsom framgick av min granskning av Strömbergs meriter finner jag att han väl styrkt sin kompetens för den ledigförklarade professuren i statsvetenskap med inriktning mot offentlig förvaltning. Enligt min mening bör Strömberg föreslås till innehavare av tjänsten.

Bo Särilvik

Utlåtande av de särskilt utsedda ledamöterna av samhällsvetenskapliga fakultetens tjänsteförslagsnämnd för tillsättning av professur i statsvetenskap, särskilt planering och förvaltning, i Stockholm, långtidsvikariat

Två sökande har anmält sig, nämligen tf professor Rune Premfors och tf professor Björn Wittrock. För båda gäller att deras vetenskapliga produktion faller väl inom ramen för den sökta tjänsten. I övrigt vill jag anföra följande:

Rune Premfors f 1947, blev fil kand 1971 och fil dr 1981 vid Stockholms Universitet. Han antogs som oavlönad docent i statskunskap vid Stockholms Universitet 1983.

Han har varit amanuens, forskningsassistent och lärare vid Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms Universitet. Från den 1 januari 1985 har han varit tf professor vid Förvaltningshögskolan. Han har haft expertuppdrag för offentliga myndigheter och tillbringat en tid som Research Associate vid Yale.

Den allt dominerande delen av Premfors vetenskapliga produktion behandlar högskole- och forskningspolitik. Därutöver har han tagit upp policyanalys, effektivitetsfrågor samt offentlig ekonomi. Totalt har han inlämnat inte mindre än 51 arbeten. Bland dessa finns två böcker och ett större manuskript. I övrigt är det frågan om uppsatser, notiser, översikter, utkast till forskningsprogram, diskussionsinlägg och bokanmälningar.

Hans första större arbete är *Systems of Higher Education* 1977, 200 s (medförfattare Bertil Östergren). Boken är en redovisning av den högre utbildningen i Sverige med tyngdpunkten på 1960-talet. Den vittnar om författarnas ingående kunskaper om problematiken men saknar väsentligen teoretiska inslag och metodologiska överväganden. I ett annat tidigt arbete, *Regeringsskiftet och högskolepolitiken*, 1977, 75 s, beskrivs ingående högskolepolitiken under den borgerliga trepartiregeringens första år.

Högskolepolitik är också ämnet för Premfors doktorsavhandling, *The Politics of Higher Education*, 1980, 250 s. Författaren jämför utbildningspolitiken i Sverige, Frankrike och Storbritannien under de tre senaste decennierna och söker förklara olikheterna i politikutformning. Han anknyter till genrer som "comparative public policy" och "comparative higher education", vilka presenteras i var sitt avsnitt. Med utgångspunkt från ett antal kriterier, som inte diskuteras teoretiskt, väljer han ut fyra policydimensioner. Dessa är lätt urskiljbara i den då aktuella diskussionen av den högre utbildningen, men författaren har också ambitionen att de ska vara applicerbara på andra policyområden. Avhandlingen disponeras i fyra stora avsnitt, ett för var och en av dimensionerna, varefter ett sammanfattande avsnitt avslutar. Det är en brett upplagd undersökning, som är stramt disponerad, väl genomförd och präglad av ingående kunskaper om utbildningspolitik. Vad man kunde önska vore en större teoretisk djärighet och en explicit metodologisk diskussion.

Premfors har skrivit ett antal uppsatser, varav åtskilliga är publicerade i internationella vetenskapliga tidskrifter. En del av dessa uppsatser återger avhandlingsresultat, medan andra för analysen vidare. Bland de senare finns ett försök att anknyta till litteratur om "politisk stil" ("National Policy Styles and Higher Education in France, Sweden and the United Kingdom" 1982, 16 s) och en tillämpning av ett "value tradeoff"-perspektiv ("Values and Value Tradeoffs in Higher Education Policy", 1982, 16 s). Av övriga uppsatser har flertalet föga teoretisk anknytning, men de är – som allt Premfors skrivit – präglade av klarhet och kunnighet.

Inom området högre utbildning har Premfors redigerat en antologi (*Higher Education Organization*, 1984) med en internationell uppsättning författare. Själv har han skrivit den inledande presentationen av volymen samt en uppsats ("Implementation Strategies in Higher Education" 22 s). Uppsatsen omfattar två kortfattade forskningsöversikter, en diskussion av några centrala teser i ett svenskt arbete samt en kortfattad diskussion om problemet att nå fram till preskriptioner.

Premfors är också väl orienterad i policyanalys i allmänhet, vilket framgår av utmärkta översikter som "So-

cial Research and Public Policy Making". 1979, 10 s. "Review Article: Charles Lindblom and Aaron Wildavsky", 1981, 25 s och "Policyanalys i Sverige", 1984, 15 s. Ett antal fina recensioner av centrala arbeten bör också framhållas.

Speciellt har han ägnat evalueringsproblematiken intresse, dels i allmänna översikter ("Genomförande och utvärdering av offentlig politik", 1981, 44 s och "Utvärderingar i offentliga beslutsprocesser", 1985, 20 s), dels i ett försök att utforma kategorier för värdering av högre utbildning ("Evaluating Basic Units in Higher Education" 1985, 20 s). Ett näraliggande område är effektivitetsfrågor, som han penetrerat för svensk förvaltning ("The pursuit of Efficiency and Effectiveness in Swedish Government" 1982, 14 s och "Effektivitetssträvandena i Svensk statsförvaltning" 1985, 11 s).

Mera direkt ägnade forskning och utveckling är ett antal mindre uppsatser, såsom "Samhällsforskning och offentlig planering", 1980, 32 s, "Governmental Commissions in Sweden", 1983, 20 s, "Research and Policy-making in Swedish Higher Education", 1984, 33 s och *Privata konsulter i offentlig förvaltning*, 1985, 22 s (tillsammans med två medförfattare). Särskilt den sistnämnda är av intresse, då den tar upp en ny problematik, som förtjänar en statsvetenskaplig behandling.

Ett område som står ganska fritt från Premfors övriga produktion är offentlig ekonomi. Han har här skrivit dels en bra probleminventering (*Perspektiv på besparingspolitiken*, 1982, 100 s) och dels en insiktsfull analys av "Coping with Budget Deficits in Sweden", 1984, 23 s.

Slutligen har Premfors inlämnat ett manus till ett större arbete: *Svensk forskningspolitik*, 1985, 193 s. (Han har tidigare presenterat ganska omfattande förarbeten: *Sektorsforskningen och högskolan*, 1983, 84 s och *Sektors-FoU*, 1984, 83 s). Utöver en kort inledning omfattar manuskriptet tre delar: en genomgång av svensk forskningspolitik från 1940-talet till mitten av 1980-talet, en konfrontation mellan detta material och några analyskategorier samt en avslutande skiss till ny svensk forskningspolitik.

Den beskrivande, kronologiska genomgången av forskningspolitiken är mycket ingående – vad gäller de senaste åren alltför ingående. Med tanke på att denna beskrivning utgör inemot 3/4 av hela framställningen är detta inte bra. Tveksam kan man också ställa sig till det analyserande avsnittet, i vilket analyskategorierna (organisationsformer, styrformer och beslutsmodeller) närmast används för att klassificera det material som presenterats i den kronologiska redovisningen. Om nu författaren menar att dessa analyskategorier är viktiga borde han redan från början använt dem för att styra framställningen. Avslutningen med den normativa forskningspolitiken är spännande och insiktsfull, men

den ger inte författaren anledning att utveckla sina tidigare resonemang om vägen från empirisk analys till preskription. Även med hänsyn tagen till arbetets preliminära karaktär måste jag konstatera att dess vetenskapliga värde är begränsat.

Premfors främsta vetenskapliga arbete är fortfarande doktorsavhandlingen, och den har både förtjänster och begränsningar. Många av uppsatserna är uppslagsrika, men de når knappast längre än till skisser. Det nya manuskriptet om forskningspolitiken samlar sedan inte – som man kunde ha hoppats – upp alla lösa trådar i den tidigare produktionen.

Premfors är mycket kunnig – det gäller de sakområden han behandlar och den teori som förekommer inom vissa delar av policyanalysen. Dessvärre förenar han inte detta: det är sällan han använder teori på ett givande sätt, och han konstruerar nästan aldrig egna, teoretiskt grundade, analysinstrument. Inte heller är han särskilt intresserad av metodologiska frågor, och han använder sig inte ofta av formaliserade forskningstekniker. Genom sina insikter i de aktuella problemen förmår han å andra sidan ge sina undersökningar intressanta perspektiv. Det förefaller som om Premfors har en potential som hittills inte fått fullt uttryck i hans forskning. Det står klart att hans vetenskapliga produktion ännu inte motiverar en kompetensförklaring till en professor.

Björn Wittrock är född 1945. Han blev fil mag 1968 och fil dr i statskunskap 1974 vid Stockholms Universitet. Han var e o forskarassistent 1975–79 och från 1980 e o docent i statskunskap vid Stockholms Universitet. Han har tjänstgjort som t f professor i statskunskap i sammanlagt 1 år.

Wittrock har varit ledare för olika forskningsprojekt inom områdena forskningspolitik och energipolitik, inom vilka han också varit flitigt anlitad som expert. Speciell uppmärksamhet förtjänar hans engagemang som initiativtagare till och director för "Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences".

Överhuvudtaget finns starka skäl att framhålla Wittrocks välutvecklade internationella kontakter. Han har under kortare perioder varit verksam vid universitet och forskningsinstitutioner i USA och Västeuropa, redigerat flera internationella uppsatssamlingar, två gånger varit gästredaktör för en ledande internationell tidskrift och i även i övrigt varit engagerad i internationella forskningsprojekt.

När det nu aktuella vikariatet utlystes som ordinarie tjänst var Wittrock en av ansökarna. Jag anförde då bl a följande om hans vetenskapliga produktion.

"Wittrock har till bedömning insänt ett 40-tal arbeten. Efter innehåll kan de fördelas på fem grupper: parti-

forskning, vetenskapsteori, framtidsforskning, forskningspolitik (med forskning och utveckling – F&U) samt energipolitik. Medan de två första områdena står relativt fritt överlappar de tre senare varandra kraftigt. Det tar sig uttrycket att framtidsforskning och energipolitik ofta ses i ett F&U-perspektiv. Eftersom F&U är ett fundamentalt moment i planering kommer merparten av Wittrocks forskning att ligga väl inom professurens område.

Hans första arbeten hör till vetenskapsteori. Till en början gäller det anmälningar av böcker i genren – en verksamhet som han sedan fortsatt. Det är insiktsfulla granskningar, där han förefaller särskilt intresserad av anglosaxiska inriktningar. Han har också gjort ett inlägg i en internationell debatt om "Falsification, Rejection, and Modification", 1977, 4 s. Till området hör också en självständig uppsats, "Explaining Rational Political Action", 1980, 5 s, som har en mera direkt policyanknytning. Författaren hävdar bl a att rationella förklaringar av politiskt handlande fokuserar på individuella handlingar och deras specifika omständigheter. Flera av hans vetenskapsteoretiska arbeten är internationellt publicerade.

Doktorsavhandlingen "Partierna inför valjarna. Svensk valpropaganda 1960–66", 1974, 492s + bil (med tre medförfattare) är Wittrocks första större vetenskapliga arbete. Det är inte avsikten att här bedöma hela avhandlingen, men det ska konstateras att den omfattar dels utvecklandet av en teknik för analys av innehållet i valpropaganda, dels en applikation av denna teknik på valmaterial från svenska partier över en sexårsperiod. Arbetet har tillkommit inom den svenska partiforskningsgruppen och dess approach är formulerad av statsvetare inom en rationalistisk tradition. Generellt utgör arbetet en värdig arbetsprestation.

Wittrock är ensam författare till två kapitel (2 och 9) samt medförfattare till ett (7 – av vilket en del tidigare publicerats). Kapitel 2 är en presentation av bokens uppbyggnad och metodologiska förutsättningar. Han får här tillfälle att demonstrera sina vetenskapsteoretiska insikter. Man kan också notera att han uppfattar denna analys som nödvändig för relateringen av empiriska forskningsresultat till teoretiska föreställningar. I sin senare produktion anknyter Wittrock dock sällan till detta explicita redovisande av analysens grunder.

Det empiriska kapitel som Wittrock ensam svarar för behandlar "Partiernas valpropaganda och de rörliga valjarna". Framställningen är teoretiskt väl anknuten och författaren demonstrerar metodisk fantasi och förmåga att handskas med sina analysinstrument. Han är som nämnts också medförfattare till teknikkapitlet, som har en central ställning i avhandlingen och som erbjuder forskningen nya instrument för analys av valpropaganda.

Sammanfattningsvis utgör Wittrocks insats i denna avhandling en fin vetenskaplig prestation. Den visar också hans spännvidd från vetenskapsteori över teknikutveckling till empirisk analys.

Inom området framtidsstudier inleder Wittrock med anmälningar och mindre artiklar. Hans första mera självständiga arbete är uppsatsen "Long-Range Forecasting and Policy-Making", 1979, 22 s. Den markerar införandet av ett viktigt tema i hans forskning, nämligen problemet att sammanknyta kunskap och policyprocesser. Han ger här en givande probleminventering som belyses med svenskt material. Även framtidsforskningens institutionella förhållanden tog han upp tidigt, tex i "Future Studies without a Planning Subject", 1981, 32 s. Här skisseras också dilemma för en "comprehensive planning".

Det statsvetenskapliga huvudverket i Wittrocks forskning om framtidsstudier är boken "Möjligheter och gränser. Framtidsstudier i politik och planering", 1980, 202 s. Undersökningen gäller framväxten av framtidsstudier i svensk politik och förvaltning från slutet av 1960-talet. Viktiga moment i denna utveckling har varit den sk Alva Myrdal-kommittén, som ägnas en ingående granskning, och Sekretariatet för framtidsstudier. Med utländskt material illustrerar författaren de problem som uppstår då långsiktiga studier konfronteras med löpande policyprocesser. Avslutningsvis söker han ge perspektiv åt framställningen genom att anknyta till en diskussion om utopism och offentlig politik.

Metodiskt är det frågan om en enkel kronologisk redovisning. Bokens styrka ligger i Wittrocks ingående kännedom om problematiken och den svenska utvecklingen. Det är uppenbart att han har en klar känsla för vad som är väsentligt och att han också förmår ta fram detta ur materialet. Någon explicit diskussion av grunderna för detta förekommer dock inte.

Tillsammans med en matematiker och en fysiker har Wittrock skrivit "Methods in Future Studies", 1982, 170 s. Boken kan ses som en introduktion till framtidsforskningens problem. Den diskuterar kortfattat fyra centrala metoder och presenterar tre svenska fall av framtidsanalys. Med dessa fall som grundval analyseras sedan fem viktiga problem inom genren.

Som redan nämnts är boken väsentligen introducerande. Den utgör ett värdefullt tillskott till litteraturen i ämnet. Någon teoretisk eller metodologisk ambition finns knappast. Styrkan är författarnas översikt och kunskap både då det gäller den svenska utvecklingen och den internationella litteraturen.

Det kan diskuteras huruvida man kan se Wittrocks analyser av energipolitik som ett särskilt område eller om man ska behandla den under F&U. Några av hans arbeten är kanske mera policyinriktade. En statsveten-

skapligt central problematik behandlas i "Implementation Beyond Hierarchy" (tillsammans med två medförfattare) 1982, 12 s. Författarna polemiserar mot vissa teser inom nätverksforskningen. Bl a hävdar de att sk implementeringsstrukturer medverkar under hela processen, tex då en policy formuleras, och att en framgångsrik implementering inte fordrar att involverade aktörer medvetet ansluter till gemensamma program mål.

Ett arbete av översiktskaraktär är "Policy-Making and Policy-Breaking", 1982, 45 s, som skrivits tillsammans med Stefan Lindström och som väl bör ses som ett förarbete till boken om de stora programmen. Författarna genomgår politiken om vattenkraft, kärnkraft och alternativa energikällor och visar hur man med olika energiteknologier sökt minska beroendet av utländska och knappa inhemska energikällor.

Den tyngst vägande delen av Wittrocks vetenskapliga produktion är tvivelsutan hans analyser av F&U. Överhuvudtaget är detta en problematik som han gärna kommer in på, tex då han i "Crises in Governance and Withering of the Welfare State", 1983, 9 s, diskuterar fundamentala problem i välfärdsstatens aktuella situation.

Några av hans arbeten om F&U är redovisningar av faktiska förhållanden utan uttalade teoretiska eller metodologiska ambitioner. Till dessa hör "Research and Development for Higher Education in Sweden", 1979, 14 s (tillsammans med Rune Premfors) och "Science and Technology Policy", 1979, 35 s. Vi möter här mycket kunniga genomgångar av väsentliga problem. I det sistnämnda arbetet finns en anknytning till vetenskapsfilosofi.

Wittrocks första mera utarbetade bidrag till genren är "Science Policy and the Challenge to the Welfare State", 1980, 15 s, som skisserar uppkomst och utveckling av vetenskapspolitik i Skandinavien. Avslutningsvis söker han finna en adekvat tolkningsmodell för den svenska välfärdsstaten då det gäller F&U.

Vid några tillfällen lämnar Wittrock det svenska material som han är så hemmastadd i. Det gäller "Managing Uncertainty or Foreclosing the Options", 1982, 12 s, som analyserar planeringen vid University of California samt "Excellence of Analysis and Diversity of Advocacy", 1983, 27 s, som är en genomgång av en brittisk rapport om den högre utbildningen. I båda fallen visar Wittrock hur hans insikter på området tillåter honom att snabbt finna principer och problem i de analyserade fallen. Man kan här också hänvisa till hans lilla översikt "Social Knowledge, Public Policy and Social Betterment", 1982, 7 s.

Mycket av vad Wittrock skrivit om F&U pekar fram mot vad som måste betecknas som hans vetenskapliga huvud-

arbete, nämligen "De stora programmens tid - forskning och energi i svensk politik", 1984, 190 s (tillsammans med Lindström). Författarna hävdar att de arbetar i skärningspunkten mellan forsknings- och energipolitik. Man kan med lika stor rätt säga, att de analyserar F&U inom energipolitiken.

Arbetets problem anknyter på ett intressant sätt till en aktuell samhällsvetenskaplig diskussion. Titeln syftar på de stora program som skapats med hjälp av avancerade tekniker såsom programbudgetering och systemanalys och som först prövades inom verksamheter som försvar och rymdforskning. Varför skulle inte denna typ av program också kunna lösa vardagsproblemen? Författarna undersöker denna politikens grundläggande antaganden och förutsättningar.

Man kan säga att undersökningen är uppbyggd kring tesen om omöjligheten av de rationalistiska programmen. I en eller annan form har denna diskussion pågått länge. Vad som är av intresse här är att vi får ett sådant program med alla dess problem empiriskt belyst. Också i övrigt anknyter författarna till nyare samhällsforskning - i stickordsform kan deras metodologiska hållning karaktäriseras med sådant som "rationalitet och ritual", "nätverk och formell organisation" och "långa tidsperspektiv".

Författarna konstaterar att det rationalistiska mönster som programmen förutsätter aldrig följs i praktiken. En mängd olika aktörer har påverkat politikens utformning. Inkrementalistiska analysmodeller ger inte heller någon tillfredsställande förklaring till skeendet. Som alternativ ställer författarna upp "den pluralistiska rationalismen", som omfattar en mångfald rationella aktörer. Detta är emellertid så löst skisserat att det är svårt att se vad det egentligen löser för problem.

Det är en på många punkter lyckad framställning. I några fall kan man också modifiera tidigare forskning. Av särskilt intresse är att de formella organisationerna inte försvinner i anarkiska nätverk utan i hög grad förmår prägla utvecklingen. Vad man kunde önska är att det som är teoretiskt intressant markerades hårdare vid den empiriska analysen. Den traditionellt kronologiska redovisningen av materialet kunde måhända vunnit på en hårdare strukturering kring centrala problem.

Under senare år har Wittrock varit redaktör för internationella uppsatssamlingar. Det gäller inte mindre än tre antologier och ett temanummer av "Policy Sciences" under en fyraårsperiod. Med detta markeras hans starka internationella orientering, som dessutom tagit sig uttryck i att han har publicerat ett antal uppsatser i internationella tidskrifter."

Wittrock har denna gång också inlämnat ett femtontal nyskrivna arbeten av varierande längd och ambition. Med en grovindelnig kan de fördelas på framtidsstu-

dier, universitetsutveckling, implementeringsforskning och F&U. De viktigaste av dessa arbeten ska här kort kommenteras.

Tillsammans med P de Leon och H Nowotny har Wittrock genomfört en evaluering av Sekretariatet för framtidsstudier, vilken rapporteras i den lilla boken *Choosing Futures*, 1985, 100 s. Det är en mycket klar och principiellt hållen evaluering. Med kännedom om Wittrocks tidigare produktion vågar jag anta att han har en stor andel i genomförandet av detta projekt.

I två starkt överlappande uppsatser – "Dinosaurs or Dolphins?", 1985, 25 s och "Det forskningsinriktade universitetet", 1985, 15 s – presenteras modeller för universitetets funktionssätt i ett historiskt perspektiv. Uppsatserna bygger på litteratur men förmedlar spännande synpunkter på den nyare utvecklingen.

I några arbeten har Wittrock tagit upp fundamenten för implementeringsforskningen. I uppsatser som "Beyond Organizational Design", 1985, 12 s och "Policy as a moving Target", 1986, 28 s (tillsammans med P deLeon) kritiserar han åtskilliga drag i aktuell implementeringsforskning och utvecklar dimensioner, vilka han menar borde uppmärksammas bättre.

F&U-aspekten finns nästan alltid med i Wittrocks arbeten. Han tar nu upp problemet mera renodlat i några uppsatser som presenterar och vidareutvecklar typologier för relationen mellan forskning och policy. Speciellt bör framhållas den klargörande framställningen i "Social Knowledge and Public Policy", 1986, 30 s, där han ger en detaljerad och, såvitt jag förstår, självständig typologisering som ger nya infallsvinklar på problemet.

I mitt utlåtande från 1984 karakteriserade jag Wittrocks vetenskapliga produktion enligt följande:

"Hans styrka förefaller vara ingående kunskaper och gott omdöme – egenskaper som tillåter honom att snabbt finna det väsentliga i ett empiriskt material. Hans resonemang präglas inte sällan av betydande skarpsinne. Det är emellertid inte ofta han försöker explicit utforma sina analysinstrument – att han faktiskt har sådana framgår av texternas innehåll. Man kan notera att han efter doktorsavhandlingen inte återvänder explicit till sina stränga metodologiska krav.

De teorifragment som han för fram – såvitt jag kan se oftast i direkt anknytning till andra forskare – är ännu skissartade. /---/ Då ska framhållas att han av allt att döma befinner sig i ett intensivt utvecklingskede och fortfarande söker efter en form. Hans vetenskapliga produktion beskriver en klart uppåtående linje, varför det finns anledning att se med stora förhoppningar på hans vidare utveckling."

Till detta kan fogas, att Wittrock i sina senare arbeten visar större teoretiskt intresse och originalitet. Det gäller i kritiken av och utvecklingsförslagen till implementeringsforskningen, och det gäller typologikonstruktionerna om relationen mellan forskning och policy.

Redan vid det förra ansökningstillfället var Wittrock enligt min mening kompetent att inneha en professur i statskunskap. Han har sedan dess stärkt sin kompetens.

Av de båda sökande är Wittrock klart kompetent att inneha en professur i statskunskap, särskilt förvaltning, medan Premfors ännu inte är fullt kompetent. *Jag förordar därför Bjørn Wittrock till det sökta långtidsvikariatet.*

Lund den 10 augusti 1986

Lennart Lundquist

Ved søknadsfristens utløp hadde det meldt seg to søkere til ovennevnte stilling: tf professor Rune Premfors og tf professor Bjørn Wittrock. Jeg har tidligere deltatt i vurderinger av begge søkerne: Premfors i februar 1983 og Wittrock i september 1984. Etter ny gjennomlesning av den vitenskapelige produksjonen som da ble dekket, har jeg – særlig for Wittrocks vedkommende – funnet å kunne bruke vurderinger og formuleringer fra disse innstillingene. Men det må legges til at begge søkerne har levert inn flere arbeider som ikke dekkes av de tidligere innstillingene, slik at helhetsvurderingene tildels må endres.

Betenkningen for den ledige stillingen forutsetter generell kompetanse i statsvitenskap og spesiell kompetanse i planlegging og forvaltning. Avveiningen mellom den generelle og den spesielle kompetansen byr ikke på problemer i forholdet mellom de to søkerne. Jeg finner derfor ingen grunn til å diskutere denne avveiningen innledningsvis.

Om de to søkerne vil jeg uttale:

Rune Premfors (f 1947) ble fil kand i 1971 og fil dr i 1981 ved Stockholms Unversitet, og uavlønnet docent samme sted fra 1983. Han har vært amanuensis, forskningsassistent og lærer ved denne institutionen fra 1972. Siden juli 1984 har Premfors hatt en forskerstilling på docentnivå (UHÄ) og fra januar 1986 har han vært tf. professor (først på halvtid, deretter heltid) ved Forvaltningshøgskolan. Premfors har vært research associate ved Yale et år og har hatt kortere forskningsopphold i California og Paris. Han har også hatt diverse oppdrag som ekspert, konsulent og prosjektsekretær.

Premfors har sendt inn et femtitall arbeider av sterkt

varierende karakter og meriterende verdi – fra bøker og artikler i internasjonale tidsskrifter, til prosjektbeskrivelser og bokanmeldelser. Temamessig er det imidlertid en betydelig konsentrasjon. De aller fleste av Premfors' vitenskapelige arbeider har tilknytning til forholdet mellom kunnskap og policyutforming. Størstedelen dreier seg om utformingen av den offentlige politikken for produksjon, formidling og anvendelse av kunnskap – i praksis forsknings- og høyskolepolitikken. En klart mindre gruppe arbeider tar for seg betingelsene for at avansert kunnskap, og særlig da forskningsresultater, skal bli brukt i utformingen av den offentlige politikken på ulike saksfelter. Da det er en betydelig overlapp mellom flere av publikasjonene, er det i mange tilfelle mer naturlig å omtale grupper av arbeider enn å gå detaljert inn på hver enkelt publikasjon. Premfors opplyser at han arbeider med en større publikasjon "Kunnskap och offentlig beslutsfattande", som skal sammenfatte mange års arbeid til et perspektiv på forholdet mellom kunnskap og offentlig politikktutforming. "Kunnskap och nationell politik" (36) presenteres en slags synopsis. Denne peker i retning av et utvidet perspektiv, hvor sammenhengen mellom en ny samfunnstype (informasjonssamfunnet) og den offentlige politikken "förvetenskapligande" settes i sentrum. I tillegg til sin interesse for FoU-spørsmål, har Premfors levert inn arbeider som mer generelt tar opp policyanalyse og evaluering av offentlig politikk, samt effektivitets- og besparingsproblemer.

Hovedtyngden i forfatterskapet ligger likevel klart på forsknings- og høyskolepolitikken hvor Premfors blant annet har levert inn tre arbeider i bokform. I flere av publikasjonene i denne gruppen anlegges et komparativt perspektiv. Det er bl. a. tilfelle i doktorgradsavhandlingen "The Politics of Higher Education in a Comparative Perspective" 1980 (2, også 9, 10, 12) hvor det foretas en sammenligning mellom utdanningspolitikken i Sverige, Frankrike og Storbritannia. For å forklare reformpolitikken utforming, særlig i 1960- og 70-årene, bruker Premfors ideer både fra "comparative public policy" og "comparative higher education"-tradisjonene. Med utgangspunkt i et antall kriterier, som i liten grad begrunnes teoretisk, velger forfatteren ut fire policy-dimensjoner. Disse synes å passe godt i forhold til den sektor og den periode som studeres. Ambisjonen er likevel at analysekategoriene skal være anvendelige også på andre policy-områder. Avhandlingen disponeres deretter i fire kapitler som hver behandler en av disse fire dimensjonene. Studien er bredt lagt opp og den må derfor nødvendigvis for en stor del baseres på sekundærkilder. Generelt kan det sies at avhandlingen er stramt disponert og preget av forfatterens store kunnskaper. Hva man kunne ønske var en større teoretisk djerfhet og

selvstendighet. De metodiske resonnementene kunne også vært mer utførlige. Det er likevel ingen tvil om at dette er en fint gjennomført undersøkelse av klart meriterende verdi.

Det sammenlignende perspektivet føres videre i flere andre arbeider (16, 17, 19), hvor variasjoner mellom land blant annet forsøkes forklart ved hjelp av ulike nasjonale policy-stiler. En artikkel om adgangspolitikken (25) gir interessante bidrag til forståelse av variasjoner både mellom land og over tid. Perspektivet er også komparativt i boken "Higher Education Organizations. Conditions for Policy Implementation" (3) hvor oppmerksomheten rettes mot betingelsene for at forsknings- og utdanningspolitikken skal bli iverksatt. Boken bygger på bidrag til en internasjonal konferanse som tok sikte på å belyse hvilke resultater man har oppnådd med de store reformene i høyere utdanning. Sentrale spørsmål er hvilke forhold som kan forklare suksesser og fiaskoer på ulike saksfelt og mellom land, om den høyere utdanningspolitikken skiller seg fra andre politikkområder, og om de spesielle organisasjonsforholdene i denne sektoren har bidratt til suksess eller fiasko i iverksettingen av politikken. Premfors er redaktør. Han har skrevet en fem siders innledning samt et kapittel hvor han med utgangspunkt i den internasjonale implementeringslitteraturen tar for seg svenske reformer. Påpekingen av at implementeringen av beslutninger ikke er vesensforskjellig fra andre deler av beslutningsprosessen, slik at man ikke trenger spesielle teorier for implementeringsaspektet, er interessant og kan ses som et forsøk på å knytte denne forskningen nærmere til beslutnings- og organisasjonsteorien forøvrig. Premfors bidrar også til en delvis klargjøring av anvendelsesområdet for ulike modeller, selv om forfatteren finner det vanskelig å spesifisere slike betingelser klart. Hovedsynspunktet er at ulike modeller fanger opp aspekter, men sjelden gir "hele forklaringen".

Premfors' første vitenskapelige arbeid, "Systems of Higher Education", 1978 (1, med Østgren), hører også til denne gruppen av studier. Boken er en oversikt over den høyere utdanningen i Sverige med tyngdepunkt på perioden fra begynnelsen av 1960-tallet. Boken mangler nesten helt teoretiske innslag, men demonstrerer forfatterens grundige kunnskaper om dette policy-området. Ved å sammenholde denne boken, samt en del andre tidligere publikasjoner i denne gruppen (5, 6, 7), med boken "Svensk forskningspolitikk", som foreløpig bare foreligger i stensil (4), får man et visst inntrykk av progresjonen i Premfors' produksjon. I "Svensk forskningspolitikk" tar Premfors mål av seg til å gi en statsvitenskapelig analyse av svensk forskningspolitikk på nasjonalt nivå – særlig organisasjons- og styringsaspektene. Siktemålet er imidlertid først og fremst beskrivende. Prem-

fors ønsker å vise *hvordan* den statlige politikken har vokst frem, mer enn å gi en systematisk forklaring å *hvorfor* dette skjer, i hvilken grad politikken settes ut i livet, og med hvilke effekter.

Etter innledningskapitlet følger tre kronologisk ordnede kapitler om fremveksten: (a) den "gamle forskningspolitikken" – fra de første forsøkene på å utvikle en nasjonal politikk på 40-tallet og frem til de mer ambisiøse styringsforsøkene, basert på sektorprinsippet på 70-tallet, (b) den "nye forskningspolitikken" på 80-tallet – basert på en rasjonalistisk planleggingsfilosofi og med aspirasjoner om samordning og overgripende styring av all statlig finansiert FoU, 80-tallet, og (c) bokens empirisk sett tyngste kapittel – en 80 siders fremstilling av den andre fasen i den nye forskningspolitikken – den omfattende planleggingsprosessen som skulle gi beslutningsgrunnlaget for propositionen om forskningspolitikken i 1984. Historien som fortelles, faller på mange måter inn i et bilde som ofte tegnes i den internasjonale litteraturen: aspirasjoner som må senkes, mislykkethet når det gjelder å fremskaffe det ønskede beslutningsunderlaget, prinsippbeslutninger og konkrete beslutninger som treffes uten særlig hensyn til den informasjon som ligger til grunn i de tidligere fasene, en problematisk prosess som ikke problematiseres i Riksdagen – kanskje fordi representantene hadde begrenset oversikt over hva som skjedde. Fra kapittel 5 brytes den kronologiske fremstillingen i et forsøk på å bruke ulike begreper fra den internasjonale litteraturen til å analysere mer systematisk organisasjons-, styrings- og beslutningsformene. De benyttede begrepene er imidlertid bare i begrenset grad til hjelp. Det er vanskelig å få "modeller" og "virkelighet" til å falle sammen. Men en hovedkonklusjon er at innslagene av poliikk, byråkrati og korporativisme er blitt forsterket, samtidig som innslagene av marked og forskerstyre er blitt svekket. Premfors har likevel "second thoughts" også overfor disse konklusjonene – utviklingen synes å ha i seg flere motstridende tendenser. Kapittel 6 har et mer uttalt normativt siktemål. Her skisseres enkelte veiledende prinsipper for en "nygammel forskningspolitikk", med større innslag av desentralisering og selektivitet i styringsambisjonene.

Boken gir mange interessante oppslag og synspunkter, men den bringer ingen teoretisk avklaring. Premfors gjør i liten grad forsøk på å gi et selvstendig teoretisk bidrag. Andres modeller og begreper brukes – men ikke til å organisere fremstillingen, men nærmest til å klassifisere materialet på etterskudd, og da med begrenset suksess. Fremstillingen blir i hovedsak kronologisk og tildels svært detaljert. Gitt at dette er et felt Premfors har arbeidet på en god stund, slik at han kjenner det meget godt, er det skuffende at bearbeidelsesnivået fortsatt er så begrenset.

Premfors' interesse for forsknings- og utdanningspolitikken er meget bred, og han har også gitt bidrag i form av studier (tildels innarbeidet i de større publikasjonene) av evalueringen av grunnenhetene (31, 35), integreringsbestrebelsene (21), politikken for sektorforskningen (23, 30), regionaliseringen av det høyere utdanningssystemet (24) og de faglige organisasjonenes økende engasjement i forskningspolitikken (13). Premfors demonstrerer en imponerende belesthet og et godt overblikk over flere forskningsområder. Han er villig til å bruke ulike typer litteratur og forsøke nye innfallsvinkler – noe som tildels synes å gå på bekostning av det å skape et mer enhetlig teoretisk perspektiv.

Den andre hovedblokken av publikasjoner, som tar for seg *kunnskapsanvendelsen* i den offentlige politikktutforming og forvaltningen, har ikke det samme omfang og vel heller ikke det samme bearbeidingsnivå som den første blokken. Premfors har imidlertid levert arbeider om den generelle anvendelsen av FoU i offentlig beslutningstaking (46, 48), og om bruken av sektorforskningen (47). Sammen med Wittrock (6) har han utarbeidet en konferanserapport om kunnskapsbruken i høyskolepolitikken. Premfors har i tillegg laget oversikter over utlandske (særlig amerikansk) og svensk litteratur (8, 11), skrevet perspektivartikler med forsøk på begrepsavklaring eller diskusjonsinnlegg om policyanalyse (26, 28, 49), og foretatt de allerede nevnte studiene av regionaliseringen av den høyere utdanningen i Sverige (24). I den sistnevnte artikkelen sies det at innslaget av analyse i den svenske politikktutforming har vært betydelig i internasjonal målestokk. Men ellers er grunntonen ofte at politikere og andre har falske forhåpninger til forskningens nytte i policyprosessene (41), noe som knyttes til at kunnskapsanvendelsen ofte fastlegges gjennom en politisk prosess (49). De empiriske resultatene fra denne gruppen studier er imidlertid i liten grad rapportert hittil (30, 36).

I en studie av det svenske komitesystemet (22, også 44) nedtones også samfunnsforskningens politiske betydning: Det finnes i følge Premfors ingen eksempler på at samfunnsforskningen har hatt avgjørende betydning for innholdet av viktige policy-initiativ. Et siktemål med denne artikkelen synes å være å avlive myten om den svenske politiske kulturens rasjonalitet, men for en ikke-svensk savnes i dette arbeidet det sammenlignende perspektivet som finnes i andre publikasjoner. Om det svenske utredningsvesenet ikke lever opp til rasjonalistiske idealmodeller, er det kanskje likevel mer kunnskapsorientert enn hva man finner i andre land? Artikkelen gir imidlertid en god oversikt på engelsk, og i en kortere kommentar til nedleggingen av komiteer, antyder Premfors at komitestrukturen kanskje er relativt robust over-

for styringsforsøk, eller at politikerne kanskje er mer interessert i komiteslakt på det symbolske plan enn på handlingsplanet.

Til den gruppen studier som ikke primært handler om forsknings- og høyskolepolitikken, hører en grei oversikt over endringer i selve innholdet av effektivitetsbegrepet og utviklingen i den institusjonelle forankringen til effektivitetsarbeidet – det vil si fremveksten av spesialiserte effektivitetsmyndigheter (18, 27). Premfors har også skrevet en probleminventering for besparingspolitikken (20) og en analyse av tre ulike faser i arbeidet med å møte budsjettunderskuddene (29). Her gis en nyttig oversikt over mange av de faktorer som påvirker myndighetenes responser, men artikkelen bidrar ikke nevneverdig til en teoretisk avklaring av forholdet mellom disse. Premfors har også på generell basis tatt opp implementerings- og evalueringsforskningens problemer og resultater. Disse arbeidene har imidlertid form av probleminventeringer, kommentarer og resonnementer (14, 32), eller bokanmeldelser (38, 45). Premfors' interesse for de preskriptive sidene kommer blant annet frem i et arbeid om prosjektbedømming (50). En del bokanmeldelser røper god innsikt i sentrale verker innenfor samfunnsforskningen (15, 37, 39).

Enkelte av Premfors' seneste arbeider antyder en viss forskyvning i interesse i retning av mer generell forvaltningsforskning (34). Det gjelder forskjeller og likheter mellom offentlig og privat forvaltning (51) og de private konsulentfirmaenes rolle i offentlig forvaltning (33, med Eklund og Larsson). Den sistnevnte studien tar opp interessante spørsmål knyttet til konsulentfirmaenes rolle som ideologibærere. Premfors er interessert i både betingelsene for den økte bruken av konsulentfirmaer og konsekvensene av denne utviklingen, men generelt er det foreløbig snakk om problemeskisser og oppslag.

Når det gjelder pedagogisk virksomhet, må det tas hensyn til at Premfors hittil har hatt en utpreget forskningskarriere. Han har likevel deltatt i undervisningen både på elementært og avansert nivå – om enn i noe begrenset omfang.

Sammenfattende kan det sies at Premfors er en forsker med flere gode kvaliteter. Han har dyptgående kjennskap til sitt primære studiefelt – FoU-sektoren, og han har god iakttagelsesevne. I flere arbeider anlegges et komparativ perspektiv, og Premfors har i betydelig grad vist en internasjonal orientering, bl.a. gjennom å publisere mange av sine arbeider på engelsk. Han har god litteraturkunnskap. Hovedtyngden av hans arbeider faller også uten tvil innenfor betenkingen for den stiltingen han søker.

Men like klart er det at Premfors' vitenskapelige produksjon, slik den fremstår idag, har betydelige svakhe-

ter. Fortsatt er doktorgradsarbeidet den publikasjon som har det høyeste bearbeidingsnivå. Premfors har i sin senere produksjon bare i beskjeden grad gjort selvstendige forsøk på teori- og begrepsutvikling. Mange arbeider fremstår derfor som oppslagsrike ideskisser mer enn som ferdige vitenskapelige arbeider. Formen er ofte preget av iakttagelser og kommentarer, mer enn teoretisk analyse. Problemer knyttet til alternative metoder og analyseteknikker diskuteres meget sjelden. Premfors synes imidlertid nå å være inne i en fase hvor han ønsker å skape syntese av sine mange studier av forsknings- og høyskolepolitikk. Mye tyder på at det er en riktig prioritering. Men foreløbig har Premfors' vitenskapelige produksjon ikke et omfang og særlig ikke et bearbeidelsesnivå som er tilstrekkelig til å gi professorskompetanse.

Bjørn Wittrock (f 1945) ble fil kand i 1967, fil mag i 1968 og fil dr i 1974 i statskunnskap ved Stockholms Universitet. Han har vært timelærer ved Socialhøgskolan i Stockholm og Stockholms Universitet. I 1975–79 var han e. o. forskningsassistent og fra 1980 e. o. docent i statskunnskap ved Stockholms Universitet. I vårterminene 1983 og 1986 har han vært tf. professor ved samme universitet. Wittrock har hatt et bredt engasjement som forskningsleder og som ekspert både i svensk og internasjonal sammenheng. Han har arbeidet ved tre ulike amerikanske universiteter og i Berlin. Wittrock er også en av initiativtakerne til Kollegiet for samfunnsforskning i Uppsala.

Wittrock har sendt inn et halvt hundre arbeider av meget variert innhold, omfang og meriterende verdi. To grupper skiller seg relativt klart ut: partiforskning og vitenskapsteori. De øvrige overlapper i betydelig grad. De er alle opptatt av offentlige planleggings- og beslutningsprosesser. En undergruppe reiser spørsmålet om langsiktige og overgripende planleggings- og beslutningsprosesser i det hele tatt er mulig. Her diskuteres de mange dilemmaer slik aktivitet fører med seg, mulige fremgangsmåter, og hvordan oppfatningene om planlegging og styring har endret seg i de vestlige landene siden 1960-tallet. En annen undergruppe fokuserer spesielt på kunnskapsgrunnlaget for slike prosesser, og en tredje tar for seg spesielle policy-områder. Wittrock har her konsentrert seg om forsknings-, undervisnings- og energipolitikk; områder som ofte overlapper. Hovedtyngden av Wittrocks arbeider er klart innenfor "forvaltning og planlegging".

Wittrocks første arbeider – fra begynnelsen av 1970-tallet – er preget av et aktivt forhold til temaer som da sto sentralt i den faglige debatten: grunnlagsproblemer og vitenskapsteori. Denne gruppen studier (artiklene 16, 14, 9, 7, 4, 3, 2) vitner om bred lesning både innen anglosaksisk og kontinental litteratur. De fleste er korte – bare

i ett tilfelle mer enn fem sider, men de vitner om oversikt og selvstendighet.

Interessen for grunnlagsproblemene finnes igjen i Wittrocks første store teoretisk-empiriske arbeid, doktorsavhandlingen (bok 1). Sammen med tre andre forfattere tar Wittrock her for seg partienes propaganda i fire valgkamper i perioden 1960–1966. Avhandlingen er et storstilt forsøk på å konfrontere en rasjonelt orientert teori om politisk virksomhet, og spesielt om partienes adferd, med et omfattende empirisk materiale om de svenske partienes handlingsmønster. Det teoretiske utgangspunktet er at partienes fundamentale mål er å vinne posisjoner som gir maksimal innflytelse. Fra et avledes en rekke implikasjoner, for eksempel at partiene vil sette inn sin propaganda der sjansene for gevinst er størst, og at de derfor vil være spesielt interessert i ustabile valg. Som et ledd i dette arbeidet utvikles det en avansert teknikk for innholdsanalyse til å kode de ca 40 000 utsagnene med. Wittrock har skrevet to av kapitlene (2, 9) og han er medforfatter av et kapittel og sammenfatningen. Kapittel 2 presenterer bokens oppbygging og metodologiske forutsetninger og Wittrock drar her nytte av sin bakgrunn i logikk og vitenskaps-teori. Kapittel 9 tar spesielt for seg partipropagandaen i forhold til de "rørlige" valgene, og kapittel 7 diskuterer teknikken for innholdsanalysen (cf. også artikkel 1). Dette arbeidet er på mange måter eksemplarisk med sin eksplisitte diskusjon av forholdet mellom grunnlagsproblemer, teoridannelse, teknikker og empiri, og det er klart meriterende.

I boken om "De stora programmets tid" (bok 5, med Stefan Lindström, også 36) smelter Wittrock sammen tre av sine hovedinteresser: de generelle betingelsene for overgripende og langsiktig planlegging, kunnskapens rolle i offentlig politikk, og interessen for forsknings- og energipolitikk. Boken er en analyse av den "radikale rasjonalismen" på 1960 og 1970-tallet, med dens tiltro til vitenskapelig analyse og store, samordnede offentlige handlingsprogrammer for å fremme rasjonalitet og effektivitet. Empirien hentes fra det sivile energiforskningsprogrammet – et program som var basert på tiltro til systemtankegang, planlegging, analyse og evaluering. Som Wittrock sier (s 16): Opplegget og planleggingen var i stor grad som hentet ut fra en håndbok i rasjonalistisk system- og policyanalyse.

Historien Wittrock forteller er ikke overraskende. Den "radikale rasjonalismen" kan ikke forklare energiforskningsprogrammets tilkomst, gjennomføring eller effekter (s 163). En av hovedgrunnene er at en slik rasjonalisme blant annet forutsetter at samfunn basert på et hierarkisk kontroll- og reguleringsystem, mens det må virke i et pluralistisk samfunn. Wittrock er opptatt av hvordan sammenflytende, uformelle nettverk preget po-

lity-prosessene. Dette mangfoldet ses ikke som en beklagelig, forstyrrende faktor, men som en nødvendig betingelse for at den offentlige politikken skal kunne utformes og gjennomføres raskt, uten "planleggingskatastrofer" (s 165). Mot de store programmene radikale rasjonalisme og forestillinger om en sentral planlegger og aktør, setter Wittrock opp en pluralistisk rasjonalisme og et mangfold av rasjonelle aktører.

Dette er en empirisk studie av høy relevans og kvalitet. Den viser på en utmerket måte svakhetene ved en planleggings- og beslutningsmodell som langt på vei har et kulturelt hegemoni. Det er likevel ikke klart hvor den "pluralistiske rasjonalismen" fører hen. Foreløpig er det snakk om en modell man bare kan ane konturene av. Det er også en svakhet at forholdet mellom teori og empiri ofte er mer implisitt enn eksplisitt, og at fremstillingen i lange sekvenser er rent kronologisk heller enn teoretisk-systematisk. Noen av de samme egenskapene finnes igjen i et annet arbeid sammen med Stefan Lindström: "Policy Making and Policy Breaking" (artikkel 23) som tar for seg Sveriges forsøk på å redusere avhengigheten av utenlandske energitilførsler, og som er en forløper for boken om de store programmene. På tilsvarende måte viser "Implementation Beyond Hierarchy: Swedish Energy Research Policy" (artikkel 22, sammen med Stefan Lindström og Kent Zetterberg), som bygger på empiri fra det svenske energiforskningsprogrammet, en rekke problemer med de etablerte perspektivene i implementeringsforskningen: "bottom up" og "top down". Forfatterne argumenterer for betydningen av uformelt koordinerte (ikke-hierarkiske) nettverk av organisasjoner uten felles målsetning, og for at disse nettverkene er viktige i *hele* beslutningsprosessen, ikke bare i iverksettelsesfasen. Igjen er observasjonene interessante, svakheter ved de etablerte perspektiver kommer greit frem, men det er mer usikkert hva man ønsker å sette i stedet.

Rasjonalitetsproblemene har en sentral plass også i boken "Möjligheter och gränser. Framtidsstudier i politik och planering" (bok 2), hvor temaet er forholdet mellom politiske beslutninger og langsiktige studier. Hovedtesen er at de svenske fremtidsstudiene kom til å få gjennomslag i offentlig politikk og diskusjon på en måte som var uforutsett, og som avvek fra de forestillingene om velordnet planlegging som preget 1970-tallets diskusjon om fremtidsstudier og langsiktig planlegging. Analysen viser begrensningene i offentlig styring, og igjen understrekes betydningen av løst koblete nettverk av grupper som tildels hadde ulike interesser og løsningsforslag, og som var påvirket av internasjonale strømninger. Det var da det oppsto *politisk strid*, og grupper som ikke tilhørte de tradisjonelle nettverkene ble aktivisert, at studiene/kunnskapen kom til anvendelse. Og da

dette skjedde var det ikke Socialdemokratene (som satte prosessen igang), men Centerpartiet (i opposisjon) som tok kunnskapen i bruk.

Wittrock viser på en fascinerende måte hvordan spørsmålet om tilltroen til fornuftmessig og teknisk kompetanse og planlegging kom i skyggen av vanskelig styrbare politiske prosesser, der den offentlige politikken tilpasset seg utfallet av konflikter mellom ulike interesser (s 161). Avslutningsvis (s 197–200) diskuterer Wittrock implikasjonene for "den svenske modellen for offentlig politikk". Denne modellen beskriver ikke noen gylden middelvei, men ligger i *spenningsfeltet* mellom ulike grunnoppfatninger om den offentlige politikken muligheter og grenser. Den ene oppfatningen er basert på bruk av planlegging og stegvis reform. Den andre på bruk av utopier og symbolsk-ekspressiv adferd. Wittrock er kortfattet, men diskusjonen har i seg elementer som kan danne grunnlag for en mer realistisk beskrivelse av politisk liv, ikke bare i Sverige, men i alle de nordiske land. Helhetsinntrykket trekkes igjen ned av at Wittrock i liten grad diskuterer eksplisitt analyseskjema, begreper og materialets utsagnskraft, og ved at kronologien ofte blir det viktigste ordnende prinsipp. Men det er likevel ingen tvil om at boken er verdifull og klart meriterende.

De generelle styringsproblemene tas opp fra en noe annen innfallsvinkel i "Governance in Crisis and the Withering of the Welfare State: The Legacy of the Policy Sciences" (artikkel 30). Dette er en ni siders introduksjon til et særnummer av POLICY SCIENCES hvor Wittrock var gjesteredaktør. Dette viser Wittrocks sentrale plass i internasjonale nettverk av forskere. Han dokumenterer god oversikt over hovedtradisjonene på feltet, men gjør ikke noe egentlig forsøk på en teoretisk integrasjon.

Sammenkoblingen av kunnskaper og politisk handling står sentralt hos Wittrock, og i "Science Policy and the Challenge to the Welfare State" hevder han at (de Skandinaviske) velferdsstatenes fremtid avhenger av evnen til å utnytte forskning og teknologi. Wittrock er i opposisjon til en "ingeniørmodell" hvor kunnskapstilgangen og kunnskapsbruken betraktes på et nokså mekanisk vis. Men han er også kritisk til "opplysningsmodellen", som forutsetter at kunnskap over tid vil sildre inn i policy-sentrene og dermed få en langsiktig effekt. Opp mot disse settes en "dispositionell" modell for kunnskapsanvendingen i offentlige planleggings- og beslutningsprosesser. Kravet er at forskerne *konkret* skal påvise mekanismene mellom kunnskapsprodusenter og brukere; under hvilke betingelser kunnskapsoverføring og anvendelse kommer i stand (artiklene 31, 28, 20). Wittrock kaller sitt bidrag en skisse, og han går da heller ikke særlig langt i å spesifisere betingelsene for kunnskapsoverføring.

Interesse- og maktaspektene ved kunnskapsoverføringen og kunnskapsanvendelsen tas også opp i boken "Policy Analysis and Policy Innovation. Patterns, Problems and Potentials" (bok 3, redigert sammen med Peter R Baehr). Wittrock har skrevet en seks siders innledning sammen med Baehr (også listet som artikkel 18) og et kapittel om "Future Studies without a Planning Subject: The Swedish Secretariat of Future Studies (også listet som artikkel 15). På grunnlag av erfaringene med etableringen av Sekretariatet for fremtidsstudier i 1973 gis det interessante innblikk i problemene for en enhet som plasseres mellom en rekke etablerte institusjoner med ulike interesser og perspektiver. Studien viser også hvordan skjebnen til policy innovasjoner avhenger av gunstige politiske og sosiale forhold utenfor selve styringsverket (s 147).

I artikkelen "Social Knowledge and Public Policy: Eight Models of Interaction" (44, også 37) har Wittrock ført sitt arbeid om kunnskapens rolle i utformingen av den offentlige politikken et viktig steg videre. I tillegg til en klassifisering av ulike modeller for kunnskapsbruk i policy-prosessene, diskuteres her anvendelsesområdet for de ulike modellene, spesielt hvordan anvendelsen henger sammen med stats- og samfunnsmessige betingelser. I et pågående prosjekt, sammen med Wollman, Thurn og Wagner i Berlin, legger også Wittrock nye dimensjoner til sin forskning. Dette arbeidet, som er opptatt av produksjonen av policy-relevant forskning mer enn anvendelsen, er både historisk og sammenlignende. I den foreløbige versjonen som nå foreligger, har Wittrock bidratt til innlednings- og avslutningskapitlet, samt med en oversikt over utviklingen i Sverige. Prosjektet synes å ha et potensiale for å utvikle analytisk fruktbare dimensjoner, som kan bidra til å gjøre denne delen av policy-forskningen sammenlignende og analytisk mer interessant. Wittrock har også kommet til større avklaring når det gjelder et program for policy-forskningen (43, 35, 34), organisert rundt begrepene kontekstualitet, aktør og tid.

Boken "Methods in Future Studies: Problems and Applications" (bok 4, sammen med Brita Schwarz og Uno Svedin) fokuserer mer på metodiske problem i fremtidsforskningen. Fire alternative metoder diskuteres i forhold til svensk case-materiale. Et hovedargument er at det ikke finnes noe motsetningsforhold mellom formaliserte og mer intuitive teknikker i fremtidsforskning og planlegging. Boken er en grei innføring som bidrar til å ordne feltet. Den er åpen og udogmatisk og viser Wittrocks evne til å samarbeide på tvers av faggrenser. Det gjør også boken "Choosing Futures" (8), skrevet sammen med deLeon og Nowotny. Denne evalueringen av Sekretariatet for fremtidsstudier er ikke først og fremst interessant på grunn av de vurderinger som

gjøres av dette sekretariatet, men fordi boken generelt representerer et verdifullt bidrag til å skape analytiske rammer for evalueringsstudier.

Når det gjelder de utpregede sektororienterte studiene, har Wittrock levert inn to monografier ("Science as a Commodity", (6) med M Gibbon, og "The University Research System: The Public Policies of the Home of Scientists", (7) med Aant Elzinga). Foruten å være redaktør for begge bøkene, har Wittrock i det ene tilfelle (6) skrevet et 13 siders post-script av syntetiserende karakter. I det andre tilfelle har Wittrock skrevet en 10 siders innledning og et eget kapittel om "The Rise and Resurgence of the Research-Oriented University" (se også artikkel 41). Ved å ta utgangspunkt i tre ulike universitetstradisjoner og den faktiske utviklingen over tid, viser Wittrock at forholdet mellom forskning og universitetene har vært både usikkert og skiftende. Behovet for en politisk orientert vitenskapssosiologi understrekes. Det at universitetene og de høyere utdanningsinstitusjonene befinner seg i en periode med stagnerende eller synkende ressurser, bidrar til å forsterke dette behovet.

I en diskusjon (artikkel 29) av den britiske Leverhulme-rapporten påpeker Wittrock at man ikke må vente at politiske aktører skal se bort fra sine interesser, lojaliteter og løfter når de vurderer bruken av kunnskaper. Problemet med Leverhulme-rapporten er nettopp dens hierarkiske, top-down modell og fravær av diskusjoner om avveininger mellom ulike interesser og mål. Lignende synspunkter finnes i et arbeid om planleggingsprosessene ved University of California (artikkel 21). I en konferanserapport om kunnskapsanvendelsen i høyskolepolitikken i Sverige (artikkel 10, med Rune Premfors), gis det en oversikt over sektorforskningen, og en diskusjon av problemene knyttet til utvikling og bruk av kunnskaper i planleggings- og policy-prosesser. Forecasting-, planleggings- og beslutningsaspektene behandles i forhold til forsknings- og teknologipolitikk (25, 11), utdanningspolitikk (15) og fremtidsforskning (13). En forstudie (artikkel 8, sammen med C J Ljungberg og K Zetterberg), har som siktemål å skape grunnlag for oppfølging av Energiforskningsprogrammet.

Endelig må det nevnes at Wittrock gjennom utredninger og søknader har trukket opp et særdeles ambisiøst forskningsprogram. Det gjelder særlig planene for et svensk forskningskollegium for avansert samfunnsvitenskap (med Bo Gustafsson og Rolf Torstendahl) og "Toward a Social Science Framework of Actor-Structure Dynamics" (med Tom Burns). Dette er et program som har satt seg djerpe mål om fornyelse av policy-forskningen, basert på forankring i tverrfaglig, internasjonalt samarbeid, i historisk-komparativ forskning og i generell samfunnsteori og vitenskapsteori. Et stort nettverk av internasjonalt kjente forskere deltar, og det blir særdeles

spennende å se hvordan dette internasjonale samarbeidet utvikler seg videre.

Selv om det ut fra foreliggende opplysninger er vanskelig å danne seg et presist bilde av Wittrocks pedagogiske virksomhet, påberoper han seg en ganske omfattende undervisningserfaring på alle nivåer. Det synes klart at Wittrock har tilstrekkelig erfaring i undervisning og veiledning til et professorat. Han står meget sterkt når det gjelder å lede forskningsprosjekt og utredninger.

Sammenfattende må det understrekes at Wittrock er en spennende forsker med meget stor arbeidskapasitet, interesse for sentrale problemstillinger, en utpreget internasjonal orientering og store litteraturkunnskaper. Den vitenskapelige produksjonen ligger klart innenfor tenkningen for den stillingen han søker. Wittrock er forankret i en lærd-humanistisk tradisjon. Han har sjelden benyttet seg av moderne, kvantitative analyseteknikker.

Forfatterskapet er på mange måter imponerende, og Wittrock har vært inne i en positiv utvikling de senere årene. Mens flere av de tidlige studiene (doktorarbeidet unntatt) er preget av at de teoretiske strukturene og begrepene forble implisitte, at fremstillingen ble skissemessig, kronologisk og kommenterende, noen gang kåserende, har de senere arbeidene bidratt til en viss teoretisk avklaring. Wittrocks ambisjoner er svært høye, og det blir meget interessant å følge ham i årene som kommer. Wittrock har tilstrekkelig undervisningserfaring for den stillingen han søker, og en meget solid erfaring når det gjelder ledelse av forskningsprosjekter. Han er klart professorskompetent.

Avveiningen mellom de to søkerne innbyr altså ikke til tvil. Begges vitenskapelige produksjon er utvilsomt relevant for den stillingen de søker. Likevel er det klart at både når det gjelder den vitenskapelige produksjonens bredde, originalitet, bearbeidingsnivå og systematikk er Wittrock kommet klart lengre enn Premfors. Dersom andre relevante kriterier bringes inn, synes avstanden mellom de to søkerne heller å øke enn å minske. Mens Wittrock klart er kompetent for den stillingen han søker, er Premfors ennå ikke kommet langt nok til å kunne erklæres professorskompetent.

Jeg anbefaler følgelig Bjørn Wittrock til professoratet i statsvitenskap, spesielt planlegging og forvaltning (langtidsvikariat) ved Stockholms Universitet.

Johan P Olsen

Det vid Stockholms universitet ledigförklarade långtidsvikariatet på tjänst som professor i statsvetenskap, särskilt planering och förvaltning har sökts av två personer: docenterna Rune Premfors och Björn Wittrock.

Rune Premfors, född 1947, avlade doktorsexamen vid Stockholms universitet 1981 och antogs som oavlönad docent vid samma universitet 1983. Under en följd av år har han innehaft tjänst som forskningsassistent. Han innehar sedan 1 juli 1984 en särskild forskartjänst inrättad av det till UHÄ knutna forskningsprogrammet. Från och med 1 januari 1985 har han dock varit helt eller delvis tjänstledig från denna sin tjänst för att vikariera på den professur på vilken ett långtidsvikariat nu är utlyst. Slutligen bör det understrykas att Premfors också i olika omgångar vistats som gästforskare vid utländska universitet.

Rune Premfors förefaller ha sänt in till bedömning allt han skrivit. En något strängare gallring hade inte varit omotiverad. Många publikationer är mycket korta och skissartade; många är också i stor utsträckning "överlappande". Allt nog hans publikationslista omfattar 4 "böcker", 32 "forskningsrapporter och längre artiklar", 9 "recensioner och kortare artiklar" samt slutligen 6 "projektbeskrivningar m m". Två av böckerna har honom som ensamförfattare; den ena är hans doktorsavhandling, den andra förelåg vid ansökningstidens utgång som manuskript men är nu publicerad. En bok är ett översiktsarbete över det högre utbildningsväsendet i Sverige utarbetad tillsammans med Bertil Östergren. En fjärde slutligen är enbart redigerad av Rune Premfors och består av ett antal uppsatser av vilka han själv skrivit en.

I en välavvägd redogörelse för sin egen vetenskapliga produktion betonar Premfors att den övergripande problematik som hitintills sysselsatt honom som forskare gäller samspelet mellan å ena sidan vad som kan kallas kunskapssamhället och å andra sidan den offentliga verksamheten i form av förvaltning och politik. Det är en riktig karakteristik. Vidare betonar Premfors att denna problematik kan betraktas utifrån två olika perspektiv: dels politiken för produktion, förmedling och användning av kunskap, dels kunskapsanvändning i politiken. Ännu så länge präglas huvudparten av Premfors vetenskapliga skrifter av det förra perspektivet.

En del av skrifterna där perspektivet är "politiken för" gäller högskolepolitik. Det centrala arbetet i detta sammanhang är hans doktorsavhandling *The Politics of Higher Education in Comparative Perspective. France, Sweden, United Kingdom*. Det är sannerligen inte något litet område som täcks i denna avhandling. En jämförelse görs av högskolepolitik i tre länder, under i princip tre decennier och i fyra olika dimensioner. I vad gäller

data rörande Sverige hade Premfors haft god nytta av den tidigare nämnda faktsäckade och rediga bok om svensk högskolepolitik, *Systems of Higher Education in Sweden*, som han utgav några år före sin disputation tillsammans med Bertil Östergren. Framställningen i Premfors avhandling är visserligen inte – och det kan ses som en brist – genomsyrad av ett klart angivet analyschema. Ej heller har någon större möda lagts ner på att avgränsa och specificera olika begrepp. Ambitionen har varit att erbjuda "kartor" i ganska stor skala över politiklandskap och att jämföra dessa kartor. Premfors har lyckats i sin ambition på ett imponerande sätt. De jämförelser han gör låter oss se – vilket är komparationers stora värde – både nya samband och speciella drag. Hans språkbehandling är utmärkt.

Flera av de uppsatser, inlämnade till bedömning, som berör högskolepolitik ansluter sig mycket nära till avhandlingen. Andra lever ett liv för sig. Några av dessa andra uppsatser har jag särskilt fäst mig vid. En, *Regeringsskiftet och högskolepolitiken*, skrevs före disputationen och ger en både detaljrik och övertygande bild av högskolefrågornas utveckling under det politiskt mycket intressanta året 1976/77. (Mycket av det som sägs i denna uppsats återkommer i en i *European Journal of Education* 1979 publicerad artikel "The Politics of Higher Education in Sweden. Recent Developments"). En annan uppsats värd att omnämna är "National Policy Styles and Higher Education in France, Sweden and United Kingdom", också den publicerad i *European Journal of Education*. I denna uppsats visar Premfors en förmåga, som han ofta ådagalägger, att plocka upp generella idéer i aktuell vetenskaplig diskussion, att något utveckla och nyansera dessa idéer samt att tillämpa dem på ett politikområde där hans egna kunskaper är ansevärda. Ett utmärkt exempel på denna förmåga är också uppsatsen "Implementation Strategies in Higher Education" som ingår i den av honom redigerade boken *Higher Education Organization*. Boken baserade sig på ett antal "papers", presenterade inför en arbetsgrupp som Premfors ledde vid en UHÄ-konferens 1983.

Premfors uppmärksamhet – i vad gäller högskolepolitik – förefaller nu ha förskjutits till högskolans basenheter, alltså till institutioner av olika typ. I manuskriptet till en artikel, "Evaluating Basic Units: Seven Fundamental Questions" knyter han samman sitt på olika sätt dokumenterade intresse för problem kring utvärdering med sitt intresse för högskoleorganisation.

En annan del av Premfors produktion, där perspektivet är "politiken för", gäller forskningspolitik. Här är det centrala arbetet bokmanuskriptet *Svensk forskningspolitik*. Manuskriptet inrymmer dels en i kronologisk ordning lämnad redogörelse för svensk forskningspolitik med tyngdpunkten förlagd på den process som ledde

fram till riksdagens forskningspolitiska beslut våren 1984, dels en karakteristik av den förda forskningspolitiken utifrån ett antal kategorier. Kronologin är mycket omfattande. Boken avslutas med en serie normativt präglade reflexioner. Uppläggningsen förvånar mig något. Premfors har brottats med det välkända problemet att förena ett tidsperspektiv med perspektiv utifrån andra dimensioner. Den lösning som valts var länge den traditionella inom svensk statsvetenskap: först en detaljerad i kronologisk ordning lämnad deskription, därefter en filtrering, tämligen kortfattad, av det redan förut presenterade utifrån ett antal intressanta kategorier. Varför inte tämligen omgående kasta sig in i en systematiskt upplagd framställning? Han kunde – efter en tämligen kort presentation av själva beslutsprocessen och dess karakteristiska etapper – sålunda direkt ha utnyttjat sitt material som en illustration av de olika problem som hans kategorier, hämtade från aktuell vetenskaplig diskussion, signalerar. Jag hade alltså önskat en starkare integration av teori och empiri. En sådan integration hade, tror jag, låtit läsaren se ännu djupare in i de väsentliga frågor boken behandlar. Den erbjuder dock redan nu mycken värdefull kunskap om utvecklingen på detta politikområde. Författaren kan alldeles uppenbart väl sin sak. Han har samlat in ett stort material, bl a genom att intervjua personer medan processen pågick. Han skriver som alltid väl och medryckande. En uppsats inom detta forskningsområde, oberoende av denna bok och värd att uttryckligen omnämnas, är *Facklig forskningspolitik*.

Premfors kan ännu inte redovisa något större arbete av den typ som doktorsavhandlingen och manuskriptet om svensk forskningspolitik är exempel på när perspektivet är "kunskapsanvändningen i politiken". Han ledde dock under åren 1979–82, tillsammans med sin medsökande Björn Wittrock, ett av UHÄ finansierat projekt kallat *FoU och offentligt beslutsfattande*, som – även om det inte avsåg något större arbete – inrymde ett flertal tankeväckande uppsatser. En typ av uppsatser är de där Premfors granskar ledande teoretikers tankar på området. Särskilt har jag fäst mig vid en lyhörd och skickligt gjord jämförelse mellan Charles Lindbloms och Aaron Wildavskys produktion publicerad i *British Journal of Political Science*; Premfors själv är i sitt vetenskapliga betraktelsesätt starkt påverkad av den inkrementalistiska tradition som just Lindblom och Wildavsky från olika utgångspunkter representerar. En annan typ av uppsatser inom projektet FoU och offentligt beslutsfattande är de där Premfors konkret och på svenskt material undersöker kunskapsanvändningen i politiken. Som den viktigaste uppsatsen härvidlag framstår "Research and Policy-Making in Swedish Higher Education", publicerad i boken *Educational Research and Policy*. Premfors

slutsats är att ny kunskap så gott som aldrig varit avgörande för politikens inriktning; den har snarare använts för att förstärka och legitimera ståndpunkter som redan intagits på andra grunder. Det är en mycket informativ uppsats. Premfors annonserar att han nu avser att samla sig till ett större arbete också på detta område, tentativt kallat "Kunskap och offentligt beslutsfattande". Han har bland de specima han skickat in bifogat en mycket intressant sammanfattning av en seminarierie kring Sektors-FoU som han ledde samt en alldeles utmärkt liten redogörelse för sina första resultat från detta forskningsarbete. Redogörelsen presenterades i form av en föreläsning vid den statsvetenskapliga institutionens i Stockholm 50-årsjubileum.

Det finns slutligen bland de skrifter som Premfors sänt in för bedömning också sådana som inte direkt knyter an till högskole- och forskningspolitik eller kunskapsanvändning i den offentliga politiken. Det gäller skrifter kring besparingspolitik, effektivitetsproblem i förvaltningen, policyanalys m m. Dessa skrifter faller i särskilt hög grad inom professurens specialområde. Av dessa skrifter vill jag bl a nämna "Coping with Budget Deficits in Sweden", publicerad i *Scandinavian Political Studies*. I denna uppsats, liksom i flera andra inom denna del av hans vetenskapliga verksamhet, visar Premfors ännu en gång sin förmåga att på ett pedagogiskt sätt presentera fakta och teckna utvecklingstrender.

Premfors är lyhörd inför den internationella utvecklingen inom statsvetenskapen. Han är mycket beläst; han har skrivit utmärkta översikter baserad på internationell litteratur; han har själv i mycket stor utsträckning publicerat sig på engelska och fått sina uppsatser införda i utländska tidskrifter; han står i nära och löpande kontakt med flera internationellt kända forskare inom forskningen kring högskole- och forskningspolitik.

Premfors har också visat stor energi i andra avseenden än blott och bart produktion av skrifter. Han är intresserad av organisatoriska frågor. Det har han dokumenterat både som en aktiv medlem av Gruppen för högskole- och forskningspolitiska studier och som en aktiv vikarie på professuren i statsvetenskap, särskilt planering och förvaltning. Han har bedrivit väl vitsordad undervisning även om hans pedagogiska erfarenheter av naturligt skäl inte är så omfattande i och med att han framförallt innehaft forskningsinriktade tjänster. Han har tex inte lett forskningsprojekt som omfattat doktorander; för närvarande har han dock handledningsansvar för ett par forskarstuderande.

Rune Premfors begåvning som forskare har hitintills visat sig i en ofta imponerande förmåga att behärska ett stort material, teckna mönster, göra komparationer, stå nära i förbindelse både med teoretiskt lagda diskussioner och med dagens praktiska politiska problem. Han rör sig

med auktoritet och lätthet i internationella sammanhang. Han skriver väl och klokt balanserat. Hans avhandling utgjorde i sin genre ett både gott och originellt arbete. Hans andra huvudarbete efterlämnar, trots obestridliga förtjänster, en viss besvikelse. I mitt 1982 avgivna yttrande över hans ansökan om att bli antagen som oavlönad docent skrev jag att det "som i stort ännu saknas av honom är arbeten av mera djupborrande art, det må sedan vara fråga om mera teoretiskt eller mera empiriskt inriktade arbeten". Detta gäller enligt mitt sätt att se alljämt. Kanske kommer hans planerade arbete "Kunskap och offentligt beslutsfattande" att utgöra ett sådant arbete och därmed också klart dokumentera att han besitter den vetenskapliga skicklighet som förutsätts för innehav av professur.

Björn Wittrock, född 1945, avlade doktorsexamen vid Stockholms universitet 1974. Han har innehaft tjänst som o. o. forskarassistent 1975–80 och tjänst som o. o. docent sedan 1980. I två terminer har han vikarierat som professor vid Stockholms universitet; i flera omgångar har han vistats som gästforskare vid amerikanska universitet liksom vid vetenskapscentrum i Berlin. Från och med höstterminen 1985 tjänstgör han som en av tre direktörerna för Kollegiet för samhällsforskning i Uppsala.

Wittrock har inlämnat till bedömning 8 böcker och 44 artiklar. Han har fullgjort rollen som redaktör för tre av dessa böcker; de består av uppsatser, inklusive någon av honom själv, från olika konferenser. Han har varit del-författare till fyra böcker; en av dessa fyra, *De stora programmens tid*, är dock i hög grad en produkt präglad av honom ensam. Han står slutligen som ensamförfattare till boken *Möjligheter och gränser*. Många av de 44 artiklar som inlämnats är väsentliga och mycket meriterande för sin författare, andra är korta och skissartade eller i mycket "överlappande" med andra. Liksom sin medsökande Premfors kunde Wittrock gott ha varit något mer sparsmakad med insänt material. Hur som helst: den vetenskapliga produktionen som nu föreligger imponerar genom bredd och kvalitet även om jag förordat en något strängare gallring.

Det har varit stimulerande att på nytt stifva bekantskap med Björn Wittrocks författarskap. För två år sedan hade jag tillfälle att läsa honom i samband med att han anmälde sig som sökande till den professur som det nu har utlysts ett långtidsvikariat på. Det är inte alldeles lätt att systematisera hans rika författarskap. De olika alstren glider in i varandra. Själv anger han i en utförlig redogörelse över sin vetenskapliga och pedagogiska verksamhet – redogörelsen är mycket elegant men störs något av väl många egna värdeomdömen – ett antal temata. Ett tema är planering och beslutsberedning på

central politisk nivå. Ett annat är kunskapens roll vid utformning och beredning av offentliga handlingslinjer. Ett tredje tema är sysslande med tre konkreta politikområden centrala för en modern välfärdsstat och dess funktionssätt, nämligen forskningspolitik, energipolitik och högskolepolitik. Det ter sig dock svårt att spalta upp Wittrocks produktion under dessa temata; böckerna och artiklarna faller ofta, som han själv påpekar, in under alla tre och några hamnar helt utanför. Jag upprepar i min granskning av hans produktion den indelning i fem sakområden – om och med en något annan inbördes ordning – som jag följde i mitt sakkunnigt yttrande för två år sedan: partibeteende, framtidsforskning, forsknings- och högskolepolitik inklusive kunskapsanvändning i politiken, energipolitik samt politisk teori. Också dessa sakområden glider i hög grad in i varandra.

Det första av dessa sakområden – alltså partibeteende – förefaller Wittrock nu ha lämnat bakom sig. Hans avhandling, *Partierna inför valjarna. Svensk valpropaganda 1960–1966*, låg dock inom det. Avhandlingen är skriven tillsammans med tre andra författare och baserad på en mycket omfattande och tidskrävande genomgång av partiernas propaganda under fyra val. En ambitiös och originell teknik för kvantitativ innehållsanalys har tillämpats och för övrigt även presenterats i engelsk språkdräkt i en artikel i *Scandinavian Political Studies*. I uppläggning och utförande av detta ansträngande kollektiva avhandlingsarbete spelade Wittrock en framträdande roll. Han hade vidare ensam ansvaret för två väl avvägda och klart utformade kapitel, det ena teoretiskt inriktat, det andra empiriskt. Avhandlingen i dess helhet, liksom de delar Wittrock hade uttryckligt ansvar för, är av mycket god kvalitet.

Inom området framtidsforskning är alljämt den av honom ensam skrivna boken *Möjligheter och gränser. Framtidsstudier i politik och planering* den centrala skriften. En redogörelse lämnas för framtidsforskning som intellektuellt fenomen, för de utredningar som föregick bildandet av ett framtidsstudiesekretariat i Sverige liksom för detta sekretariats verksamhet och utveckling. Framställningen är enkel, klar och koncis; i ett antal appendix förs mera teoretiskt präglade resonemang. Utomordentligt intressanta frågeställningar berörs och belyses: sambandet mellan forskning och politiskt beslutsfattande, tendenser till sektorisering i samhällslivet, revirbevakning i kanslihuset, spänningar i den svenska modellen för offentlig politik osv. Många intelligenta och välavvägda reflexioner görs. På vissa punkter hade jag önskat att författaren inte bara en passant gjort dessa värdefulla reflexioner utan också stannat upp och borrar något djupare, t ex när han utvecklar sin syn på hur den "svenska modellen" fungerat. Resultat och resonemang i denna bok återkommer också eller refereras till i ett

flertal uppsatser som Wittrock lämnat in. En skrift med en klart egen profil inom detta område är dock boken *Methods in Future Studies*. Den är skriven tillsammans med en fysiker och ekonom. Arbetsfördelningen mellan de tre författarna är inte angiven; till sitt innehåll faller boken kanske något vid sidan om vad som rimligen bör uppfattas vara statsvetenskap. Vad som erbjuds är en klagörande och instruktiv redogörelse för olika angreppssätt och metoder i fråga om det som kan kallas framtidsstudier. Boken har rönt ett gott internationellt mottagande.

En 1984 publicerad utvärdering av det svenska framtidssekretariatet, *Choosing Futures*, som Wittrock utfört tillsammans med P de Leon och H Nowotny anknuter både till området framtidsforskning och till området forskningspolitik inklusive forskningsanvändning i politiken. Denna utvärdering, som jag föreställer mig att Wittrock själv mycket starkt har präglat, visar samtidigt hans förmåga att på ett effektivt sätt samarbeta med framstående internationell expertis. Han har också i andra sammanhang, vettande mot policyforskning, samarbetat just med de Leon och Nowotny. Rapporten om framtidssekretariatets verksamhet är utmärkt i sin klarhet och systematik.

Wittrocks engagemang i forskning kring högskole- och forskningspolitik, liksom kring kunskapsanvändning i politiken, markeras av att han är ordförande för Gruppen för högskole- och forskningspolitiska studier vid den statsvetenskapliga institutionen i Stockholm liksom att han i flera omgångar varit knuten som gästforskare till Center for the Study of Higher Education vid universitetet i Berkeley. På detta område, liksom inom sina andra forskningsområden, är Wittrock – det har jag själva haft många tillfällen att konstatera – en mycket uppskattad medlem av ett internationellt nätverk av forskare. Artiklar av honom har publicerats i ett stort antal internationella tidskrifter, liksom i olika samlingsvolymerna.

I mitt sakkunnigutlåtande för två år sedan fann jag anledning att särskilt nämna två av dessa artiklar: en där han gör en inträngande analys och kritik av den engelska "Leverhulme study into the future of higher education", en annan där han kunnigt och säkert presenterar planeringsverksamheten inom University of California och även jämför denna verksamhet med förhållandena i Sverige. En uppsats kring skandinavisk forskningspolitik i ett specialnummer av *West European Politics* om Skandinavien ansåg jag också vara värd att nämnas även om jag tyckte att den utgjorde en besvikelse i så måtto som uppmärksamheten framförallt är koncentrerad på Sverige.

Under de två år som gått har Wittrock just på detta område färdigställt flera ytterligare artiklar av stort värde. Jag tänker också härvidlag främst på två artiklar.

Den ena är "Dinosaurs or Dolphins? Rise and Resurgence of The Research-Oriented University"; den ingår i den av Wittrock själv redigerade boken *The University Research System. The Public Policies of The Home of Scientists* (Artikeln har i något omarbetat skick också publicerats i *Forskning om utbildning*). I denna artikel visar Wittrock på ett övertygande sätt både bredden i sina kunskaper och förmågan att på grundval av dessa kunskaper teckna mönster. Han kopplar samman olika typer av universitetssystem, olika tider samt olika typer av forskningspolitik. Det är styvt och djärvt gjort. Den andra artikeln som jag fäst mig vid är "Social Knowledge and Public Policy: Eight Models of Interaction"; den förelåg hösten 1985 i manuskriptform och är avsedd att ingå i en samlingsvolym *Social Science and Governmental Institutions*, redigerad av Carol Weiss och Helmut Wollman. Denna artikel framstår för mig som den mest fullödiga som Wittrock hitintills åstadkommit. Den behandlar alltså det problem som ständigt skymtar i hans produktion – samspelet mellan forskning och beslutsfattande – och han sammanställer och jämför på ett mycket fruktbart sätt olika uppfattningar om karaktären av detta samspel. Han utvecklar också något som får karakteriseras som hans egen teori för detta samspel. Wittrock samarbetar för övrigt också med den ena av denna boks redaktörer, Helmut Wollman, kring ett bokprojekt om utveckling av "Public policy" – forskning i ett antal länder.

I många av sina artiklar kring kunskapsanvändning i politiken hänvisar Wittrock till sin egen forskning kring energiforskningen i Sverige. Hans främsta arbete på detta område är hans 1984 utkomna bok *De stora programmens tid – forskning och energi i svensk politik*; boken har som medförfattare en forskarstudent – Stefan Lindström – handledt av Wittrock. Hans ofta uttalade skepsis inför möjligheterna att forma en verklighet efter långsiktiga planer, inför mål/medelhierarkier, konsekvensuträkningar osv får genom denna analys av Sveriges energipolitik och av FoU-verksamheten knuten till detta politikområde en utmärkt konkret illustration. Wittrock befinner sig i sin policy-analys, i denna bok liksom i olika artiklar, vid en internationell forskningsfront; han utnyttjar och vidareutvecklar dagens senaste rön och betraktelsesätt på detta område. Nu, som i tidigare skrifter av honom, görs en serie intelligenta reflexioner men också nu, liksom inför hans första bok om framtidsforskning, skulle jag gärna ha velat att han inte så snabbt glider över det väsentliga han har att säga. Vidare hade jag gärna sett att Wittrock i denna bok något mer precist presenterat de teoretiska förutsättningarna för sin undersökning utan att han för den skull skulle ha behövt hemfalla till de överdrivet omständliga metodutläggningar som ofta tynger ner dagens statsvetenskapliga arbeten. Ibland är framställningen också

överraskande deskriptiv. Men naturligtvis är också denna bok en obestridd merit i sin kombination av lätt, nästan självfallen, klarhet och välavvägd klokhet.

Slutligen har Wittrock alltifrån sitt avhandlingsarbete dokumenterat ett intresse för och stor kunnskap inom området politisk teori/vetenskapsteori. Han har för övrigt i sin grundexamen betyg, förutom i statskunskap och nationalekonomi, också i teoretisk filosofi. Detta intresse för vetenskapsteoretiska frågor avkastade i början av hans forskarkarriär ett antal uppsatser, präglade av stor pedagogisk förmåga och sakkunskap; några, såsom den korta uppsatsen "Explaining Rational Political Action" i boken *Politics as Rational Action*, kan betecknas som direkt briljanta. Under en följd av år har Wittrock också gett mycket högt uppskattade kurser kring vetenskapsteoretiska frågor för forskarstuderande. Jag har ett intryck av att Wittrock alltid existerande intresse för politiskt teoretiska frågeställningar ökat under de allra senaste åren. Bl a leder han tillsammans med Tom R Burns i Uppsala ett projekt, omfattande många internationella och teoretiskt inriktade forskare, kring centrala begrepp i samhällsvetenskaplig forskning. Hans verksamhet som en av direktörerna för Kollegiet för samhällsforskning i Uppsala innebär också krav på honom att vidareutveckla sitt gamla intresse för samhällsteoretiska frågeställningar.

Björn Wittrock har visat goda förutsättningar för innehav av professor inte bara genom egen forskning utan även genom planering och ledning av forskning. Han har sålunda stått och står i spetsen för flera forskningsprojekt; han tillhör olika internationella forskargrupper; han har ombetts utvärdera forskning och delta i organisationen av ett flertal olika forskningskonferenser; han har som sagt ombetts redigera flera böcker. En av dem som ännu inte nämnts är den som han redigerat tillsammans med holländaren Peter R Baehr och som bär titeln *Policy Analysis and Policy Innovation. Patterns, Problems and Potentials*. I allt detta har han visat en osedvanlig effektivitet, omdömesgillhet och förmåga till fruktbart samarbete. Också som pedagog är Wittrock framstående. Han är en uppskattad lärare och han har även på senare år inom ramen för sin docenttjänst och sitt vikariat på professurer handlett ett antal doktorander.

Wittrocks internationella kontakter är, som gång på gång understrukits, synnerligen täta. Han står inom sina olika specialområden i nära kontakt med de internationellt ledande forskarna på dessa områden; han är ständigt inbjuden att delta i olika internationella konferenser. Det har bidragit till att han förmår hålla sig à jour med vad som händer inom många av statsvetenskapens delområden. Det är glädjande för svensk statsvetenskap att några av dessa utövare har dessa täta och nära internatio-

nella kontakter.

I mitt sakkunnigutlåtande för två år sedan tillade jag, i samband med att jag uttryckte min stora uppskattning av Wittrocks omfattande internationella kontakter, att sådana täta kontakter också har sitt pris. Forskare som lever ett sådant liv tvingas ofta att skriva konferenspaper som väl mycket upprepar resonemang från tidigare paper eller böcker. Tiden räckte inte till för ny empiri och nya grepp. Jag känner inte riktigt, efter att ha läst det Wittrock åstadkommit under de två gångna åren, samma oro som då för att Wittrock skall hamna i en på sikt förödande skytteltrafik mellan konferenser. Alltjämt känner jag dock viss yrsel inför alla hans engagemang och tar därför tillfället i akt att på nytt uttrycka en förhoppning att han skall lära sig att något hårdare än hittills värja sig inför alla, internationellt men även nationellt, som vill utnyttja hans stora kapacitet som deltagare i ett intelligent vetenskapligt samtal.

Björn Wittrock – för att sammanfatta – är en framstående forskare och har därtill visat stor forskningsorganisatorisk aktivitet både nationellt och internationellt. Han förenar i sin forskarpersonlighet en bred humanistisk-samhällsvetenskaplig bildning med metodisk medvetenhet och tekniskt kunnande. Han har rört sig över flera olika forskningsområden. Han rör sig med påfallande lätthet i internationell miljö och är hemmastadd i olika språkområden med värdefulla konsekvenser för sin egen statsvetenskapliga orientering. Han är slutligen också en skicklig stilist.

Det återstår att göra en jämförelse mellan Rune Premfors och Björn Wittrock. Bägge är knutna till den statsvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet, bägge har på olika sätt bidragit till en stimulerande forskningsmiljö vid institutionen, bägge har varit aktiva inom forskningsområdena högskole- och forskningspolitik liksom forskningsanvändning i politiken, bägge är utåtriktade och initiativrika, bägge har mycket omfattande internationella kontakter, bägge har slutligen – vilket i sammanhang är särskilt viktigt – en orientering som klart ligger i den här aktuella professurens specialområde.

En gradering mellan Rune Premfors och Björn Wittrock är enkel. Wittrock, som ju disputerade sju år före sin medsökande, har sålunda ett mycket klart försteg framför Premfors både med avseende på vetenskaplig skicklighet visad genom egen forskning liksom med avseende på planering och ledning av forskning och pedagogisk skicklighet.

Jag ber alltså att få föreslå att *Björn Wittrock* måtte förordnas som långtidsvikarie på tjänsten som professor i statskunskap, särskilt planering och förvaltning.

Olof Ruin